

hume namen nog niet „als wanbetalers" worden gepubliceerd?"

En verder: „Zulke inquisitie-affaires als in die van Dr. Dijk beloven ons weinig goeds. Maar inzoverre zijn zij uitstekend dat zij de Geref. predikanten, die met de Jong-Gereformeerden sympathiseeren kunnen leeren, dat zij er een gevaarlijke liefhebberij op na houden, en dat, wanneer de speurneuzen goed de lucht van ze krijgen, zij kans hebben van geestverwanten ook lotgenooten van Ds. Netelenbos te worden".

Nu begrijp ik van den heer Dorst niets meer.

Hij is de man, die eerlijk heeft erkend: wij „Jong-Gereformeerden" en aanhangers van Ds. Netelenbos hooren in de Gereformeerde Kerken niet thuis, en wij moeten ons vereenigen in een Vrij-Gereformeerde Gemeente, en moest hij niet met mij bij allen, die aan zijn zijde staan, aandringen op eerlijke openbaarmaking van hun afwijkende gevoelens?

Het gaat hier niet om een eenvoudig verschil van opinie.

Het geldt hier de groote vraag of de opvattingen van den heer Netelenbos nog thuishooren binnen het kader onzer Gereformeerde Belijdenis, en onze Synode heeft terecht die vraag ontkennend beantwoord. Wetnu, dan neemt ook ieder, die, hoewel aanhanger van deze gevoelens, toch in de Gereformeerde Kerken blijft, een onware positie in, en tegen zulk oneerlijk gedoe kan niet genoeg geageerd worden.

Het is mij niet te doen om slachtoffers te maken. Ik wensch ook allerminst als inquisiteur op te treden.

Maar ik vraag alleen, dat zij, die op het door de Generale Synode verworpen standpunt staan, in hun onoprechtheid niet voortvaren. Dat is een eisch van waarheid en trouw.

Echter, zegt Ds. Vermaat, men behoeft het niet in alles met den heer Netelenbos eens te zijn, om toch sympathie te hebben met zijn optreden tegen kerkisme en confessionalisme. Ik stem dit toe, doch, wanneer de sympathiebetuigingen der bovengemelde predikanten niet verder gaan dan deze toejuiching, heeft de heer Netelenbos geen recht zich op hen te beroepen. Hij zegt telkens: meenderen zijn het met mij eens. Zij deelen mijn gevoelens, maar indien die eensgezindheid zich beperkt tot hetgeen Ds. Vermaat noemt, moet de heer Netelenbos zijn beroep laten varen. Dan vindt hij in deze broeders geen steun.

Bovendien, het is waarlijk niet alleen de Netelenbos-kring, die tegen kerkisme en confessionalisme zich kant. Ook wij, die vierkant tegenover dezen kring staan, willen gaarne tegen deze eenzijdigheden den strijd voeren, en wij gelooven evenmin als Ds. Vermaat in de Gereformeerde Belijdenis-schriften en in de Gereformeerde Kerken en in het Gereformeerde volk en in het Calvinisme.

Wij kennen de Apostolische Geloofsbelijdenis ook. Wij gelooven ook in den Heiligen Geest, en in God den Vader, en in Jezus Christus, Zijn eeniggeboren Zoon onzen Heere, en wij gelooven zelfs niet in een algemeene Christelijke Kerk, maar een algemeene Kerk.

Moet men daarvoor geestverwant van Netelenbos zijn?

Maar dat geloof verhindert ons niet om in de Gereformeerde Kerken de meest zuivere openbaring van het Lichaam van Christus en in de Gereformeerde Belijdenis de zuiverste vertolking van de waarheid Gods te zien, en dat geloof sluit evenmin uit, dat wij het Calvinisme en het Gereformeerde volk van harte liefhebben, en den Heere danken, dat wij tot dat volk mogen behooren.

Ds. Vermaat maakt een onzuivere tegenstelling. Zulke contrasten kunnen wij niet aanvaarden.

En wat zijn citaat uit Seeberg en zijn opmerking over ons reformatoisch streven aangaat, verwijs ik hem naar het rapport-Bavinck op de Generale Synode van Leeuwarden over den uitbouw der Belijdenis. Wij willen geen ander standpunt en geen anderen weg.

Nu zou ik hiermede gaarne de discussie over de Netelenbos-quaestie beëindigen, maar er ligt nog een ingezonden stuk te wachten van een niet-theoloog, dat ik de volgende week hoop te beantwoorden.

DIJK.

Tweeërlei Schriftbeschuwing.

II.

Inhoud van het eerste artikel: Prof. Obbink erkent in „Bergopwaarts", dat hij op den preekstoel andere dingen zegt (en ook de dingen anders zegt) dan op den kathedraal. Kritische kwesties behooren, volgens hem, op den kansel niet thuis. Daar moet de predikant de stof, welke hij behandelt, tot presentie werkelijkheid maken. Daarom vindt hij het een ernstige fout, dat Dr. Cramer indertijd zijn beluimde „kritische preeken" heeft gehouden.

Naar aanleiding hiervan vroeg ik: hoe hebben wij als Gereformeerden hier tegenover te staan?

Als ik Ethisch was, zou ik, geloof ik, niet zover van prof. Obbink afstaan.

Het konsekwente behoort op ons de sterkste aantrekking te oefenen.

En volgens mij is prof. Obbink, die geen Schriftcritiek op den kansel brengt, van ethisch standpunt gezien, konsekwenter dan Dr. Cramer, die het wel doet.

Misschien lijkt dit wat vreemd.

Bij oppervlakkige beschouwing schijnt Dr. Cramers methode oprechter dan die van prof. Obbink. Toch vergist men zich daarin zeer.

Dr. Cramer is radicaler.

Maar daarom nog niet konsekwenter.

Gaarne verklaar ik dit nader.

En dan mag niet vergeten, dat de Schrift voor den Ethische gansch iets anders is dan voor den Gereformeerde. Als ik het verschil eens heel kort mag formuleeren, dan zou ik het zóó willen voorstellen: voor den Ethische is de Schrift eerst en bovenal ervaring, voor den Gereformeerde eerst en bovenal openbaring.

De Gereformeerde stemt van harte toe, dat in de Schrift de ervaring van verschillende bijbelheiligen wordt beschreven. Maar vooreerst gaat ze niet in ervaring op en voort; maakt die ervaring deel uit van de bijzondere Godsopenbaring, die onfeilbaar werd te boek gesteld. Daarom moet alle ervaring aan de Schrift worden getoetst. Alle „belevens", dat niet met de Schrift in overeenstemming is, moet omherroepelijk worden gewraakt. In de Schrift geeft God Zichzelf te kennen, zoowel voor ons verstand als voor onzen wil, dus voor heel onze persoonlijkheid. Uit de Schrift weet ik wat ik heb te gelooven en wat ik heb te doen.

Voor den Ethische staat dat anders.

Hij vindt in den bijbel ervaring van vrome mannen, gedachten over God en Goddelijke dingen. Hij schat die hoog. Hij wensch er leering en troost uit te putten. Toch heeft die ervaring alleen kracht voor hem, inzoverre ze zich aansluit bij eigen ervaring. Eigen ervaring wordt voor hem de maatstaf, waarnaar hij de ervaring der bijbelheiligen beoordeelt. In de ervaring, gelijk die in de Schrift staat opgeteekend, openbaart God zich wel, maar ze is toch niet wezenlijk verschillend van de ervaring, die hij zelf opdoet. Dat is ook openbaring. Daarom mag er aan de Schrift geen onfeilbaarheid worden toegekend. Als de Ethische den bijbel leest of er uit hoort preeken, dan heeft dit alleen belang voor hem:ervaart hij het zóó. Indien niet, dan spreekt dit schriftdeel niet tot hem. Hij laat het liggen. Het interesseert hem niet. Als hij wetenschappelijk man is, zal hij door zijn ervaring geleid — want van vóór-oordeelen kan ook hij zich niet losmaken — zoo'n niet ervaren stuk van de Schrift misschien voor verlichting of onhistorisch verklaren. 'Kan zijn. Maar voor hem als prediker en toehoorder komt 'talleen op zijn ervaring aan. Dat is de presentie werkelijkheid. En vooreerst hij die in de Schrift terugvindt, wil hij haar wel opslaan, er door gesticht worden. Hij zal zelfs moeite doen er die in terug te vinden. Maar hij is en blijft toch altijd bezig met eigen ervaring. Wat de Schrift objectief is komt er voor zijn vroomheid niets op aan. Daarom wil hij van kritische kwesties, die het objectieve raken wel weten als wetenschappelijk, maar niet als religieus mensch.

Men ziet, de konsekwentie daarvan is: geen kritiek op den kansel.

Op zichzelf genomen schuilt daar dus niets oneerlijks in.

Oneerlijk wordt de Ethische predikant eerst, wanneer hij het laat voorkomen alsof de Schrift voor hem onfeilbare openbaring is, welke hij zonder kritiek aanvaardt, terwijl hij het juist andersom meent.

Oneerlijk wordt hij, wanneer hij voor een Gereformeerde gehoor optreedt en hij de gemeente in den waan laat of brengt, dat hij hun Schriftopvatting deelt.

Hij behoeft het niet altijd op strijdjustige manier te verkondigen, maar hij dient het toch duidelijk te laten uitkomen, dat hij de Schrift beschouwt als document van geloofservaring, maar niet als objectieve Godsopenbaring.

En nu waren er, vooral in de vorige eeuw, stellig gevallen van zulke onoprechtheid aan te wijzen.

Doch daarvan mag den Ethische als zoodanig geen verwijt worden gemaakt.

Predikanten, bij wie denken en zeggen niet in overeenstemming zijn, komen er ten slotte bij elke richting voor.

Men dient toe te stemmen, dat het ethisch beginsel met zich brengt, dat geen objectieve beschouwingen, ook niet over de Schrift, op den preekstoel worden gegeven.

Want het ethische uitgangspunt is juist door en door subjectief.

Hiermee is echter nog niet alles gezegd.

HEPP.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN.

De plaats van den middenstand in het maatschappelijk leven.

III.

Heeft de middenstand nog recht van bestaan?

Op die vraag geven velen, en ook menigeen in christelijke kringen, een ontkennend antwoord, en bij dezen leeft de meening, dat de tijd voor deze

klasse in het maatschappelijk leven voorbij is. Hij heeft zijn taak vervuld. Hij moet plaats maken voor anderen, die deze functie beter en tot meerder heil van de gemeenschap kunnen verrichten, en tal van economische profeten voorspellen met een zekerheid, die de middenstanders moet ontroeren, hun spoedigen, socialen dood.

En... over dat sterven verheugt men zich.

Als deze profeten uitgenoodigd werden de grafrede uit te spreken, zouden ze het doen in zulken opgewekten en blijden toon, dat ge den ernst van het oogenblik zeker vergeet, want naar hun inzicht is de middenstand tot schade van het maatschappelijk leven. Hij is immers zoo oneconomisch en onsocial. Hij maakt het productieproces veel en veel duurder. Er blijft door al die winkeliers en klein-industrieelen zooveel aan den maat- en strijdstok hangen. Het leven zou veel goedkooper, en de distributie veel gelijkmatiger zijn, wanneer deze verbindingsschakel tusschen producent en consument wegviel, en de middenstand voert heel wat overtollige menschen in de samenleving binnen, die slechts de algemeene ontwikkeling en welvaart belemmeren.

Dit geldt en voor de klein-industrie en voor den winkelstand.

Wat de eerste betreft meenen zij, wier gevoel ik even aangaf, „dat het grootbedrijf goedkooper kan produceeren dan de kleine middenstander, omdat uit den aard der zaak de kostprijs van af te leveren artikelen daalt, naarmate de fabrikant door kapitaalcracht en groter afzetgebied in staat is grootere hoeveelheden op de markt te brengen. De groot-industrieel kan zich de beste en goedkoopst werkende machines aanschaffen, hij is in staat zijn bedrijf zoo hygiënisch mogelijk in te richten, kan doorgaans hoogere loonen uitkeeren en zal in de meeste gevallen zijn grondstoffen op gunstiger condities kunnen inslaan". (1)

Eenzelfde oordeel valt men over den handelsdrijvenden middenstand.

Die is ook overbodig.

Die klopt ons het geld uit den zak.

Hij is in het sociale leven een groote parasiet, en daarom acht men dit het ideaal „dat de goederen rechtstreeks door de producenten (landbouwers en fabrikanten) geleverd worden aan de consumenten of dat althans door coöperatie — hetzij der producenten, hetzij der consumenten — de tusschenschakel wordt uitgeschakeld. In verband met het parasitair karakter, dat men aan den handelsdrijvenden middenstand of ten minste aan een groot deel daarvan toeschrijft, meent men dat in de prijzen, welke doorgaans de consumenten betalen moeten, een deel begrepen is, dat de winst vormt van den handelaar en den winkelier, en dat geheel onevenredig is aan de beteekenis, welke deze personen in het productieproces innemen". (2)

Daarom moet de middenstand van het tooneel verdwijnen.

Hij moet vervangen door groot-kapitaal of coöperatie.

Volgens anderen moet de Staat of de Gemeente zijn taak overnemen, en wanneer men voor deze radicale opruiming terugdeinst, wil men in alle geval het aantal middenstanders beperken. Er zijn immers veel van deze menschen. Zij verdringen elkaar, en maken voor elkander den levensstrijd moeilijk. Hun overtolligheid werkt zeer improductief en onsocial, en ik herinner in dit verband aan het bekende voorbeeld, dat de heer Smeenk ook op het Tweede Christelijk-Sociaal Congres heeft genoemd (3), n.l. dat er in Hamburg ± 4500 sigarenwinkeliers zijn geteld. Dat beteekent, zoo oordeelt de heer Smeenk, oneconomische distributie, en ditzelfde evel openbaart zich ook, wanneer b.v. ten onzent veel te veel bakkers hun brood aan den man trachten te brengen.

Hierin moet verandering komen.

De middenstand moet beperkt worden.

Of, wat velen liever willen, hij verdwigne zoo spoedig mogelijk, en... wat zal er dan voor hen, die tot nu toe alleen consumenten waren, een heerlijke tijd aanbreeken! Het lieve geld, dat eertijds in den zak van den middenstander verdween, kan nu in eigen beurs blijven, en deze winst kan, zij het dan niet geheel, dan toch voor het grootste deel, ten eigen bate worden aangewend!

Het zal dan een lust zijn om te leven.

Alle reden tot klagen valt dan weg.

Misschien behoort dan iedere loonactie tot het verleden, en zelfs voor de onderwijzers is de noodzakelijkheid van demonstratieve optochten weggevallen!

Zal het zoo zijn?

Wacht ons zulk een toekomst?

Moet het doodsuur voor den middenstand slaan?

Als ik op die vragen een antwoord geef, wil ik beginnen met toe te stemmen, dat het surplus van middenstanders dikwerf onvoordeelig gewerkt heeft, al mag daarbij niet vergeten, dat de onderlinge concurrentie, die deze overvloed bevorderde, ook haar lichtzijden kende. Er zit zeer zeker iets waars in de opmerking van den heer Smeenk, en ik heb in mijn vorig artikel op het onsocial bedrijf van deze

(1) Ik citeer hier Mr. J. A. de Wilde, Overheid en Middenstand, Proces-Verhaal van het Tweede Christelijk-Sociaal Congres, p. 93, 94.

(2) Proces-Verhaal, p. 113.

parasiten in het middenstandsleven reeds de aandacht gevestigd, doch dit noemt niet weg, dat hiermede niet de gansche middenstand geoordeeld en ten doode gedoemd is.

Ik kan deze sterfensnoodzaak niet inzien.

Er is in onze maatschappij nog wel terdege plaats voor den middenstand, en ik wijs, ter verdediging van mijn gevoelen, op een drietal punten. In de eerste plaats noem ik een praktische reden, waarover ik in het eerste artikel reeds sprak, n.l. dat de middenstand een tusschenschakel in ons sociale leven vormt, die moeilijk kan gemist worden. Hij verbindt producent en consument. Hij deelt de goederen uit de hoofbronnen onder de verbruikers uit, en deze arbeid is van de meest productieve waarde. Want „wat haat het dat er geproduceerd wordt, als de consument zulks niet weet, of het wel wetende geen middelen bezit om die producten binnen zijn bereik te brengen? Die dingen hebben voor den consument geen waarde. Welnu, de handel, en bijzonder de kleinhandel, brengt die waren binnen het bereik der consumenten, en vermeerderd dus wel degelijk de waarde ervan. De kleinhandel weet, waar zij worden geproduceerd, hoe zij moeten worden bewaard en verpakt”. (2)

Hierin ligt de productieve kracht van den middenstand.

De bewering van de socialistischen, dat met name de handel geen productieve waardij bezit, is dan ook onwaar, en de distributie der goederen, gelijk die door de winkeliers geschiedt, is in onze maatschappij „een zeer integreerend deel van den productieven arbeid”.

Tot dien arbeid is dan ook lang niet ieder bekwaam.

Hiervoor zijn noodig uitnemende eigenschappen.

Het is een fictie of... leugen, dat ieder winkelier kan worden, en wie deze „koopmanskwaliteiten” van nabij heeft galegeslagen, en nagaat van hoeveel betekenis zij geweest zijn en nog zijn voor ons sociale leven, zal waarlijk den middenstand niet overbodig achten. En wat den industrieelen middenstand aangaat, zeker zijn arbeid draagt een ander karakter, maar men dient in de eerste plaats in het oog te houden, dat, zooals ik in mijn eerste artikel heb uiteengezet, de klein-industrieel zelf de distributie der goederen, die hij geproduceerd heeft, verzorgt, en hierin op één lijn moet gesteld worden met den winkelstand. En in de tweede plaats, de klein-industrie is daarom van groot belang, omdat zij de grondstoffen vervormt en meer geschikt maakt voor het gebruik van den consument.

Maar die middenstand maakt immers alles zoo duur.

Hij werkt immers zoo oneconomisch.

Was die tusschenschakel er niet, het leven zou veel goedkooper zijn, doch... gaan deze beweringen wel op? Wordt alles werkelijk goedkooper wanneer de middenstand verdwijnt? Ik kan dit nog niet toestemmen, en de praktijk bewijst dat al deze voorspiegelingen weinig meer dan mooie leuzen zijn. In de eerste plaats staat het allerminst vast, dat het groot-bedrijf goedkooper werkt, en b.v. de confectie economisch beter is dan het handwerk. De goedkoopste mag toch niet alleen geconcludeerd worden uit de lage prijzen, maar hangt ook samen met degelijkheid en kwaliteit der producten, en over 'algemeen kan het product der klein-industrie de vergelijking met het fabriekswerk uitnemend doorstaan.

Hierbij komt nog iets.

In den laatsten tijd heeft de klein-industrie zich door de toepassing der electriciteit, tot grotere hoogte opgewerkt, en kan zij, doordat deze elektrische kracht tamelijk goedkoop is in het gebruik, en geen groot kapitaal voor aanschaffing van machines eischt, de concurrentie van het groot-bedrijf beter weerstand bieden.

Maar er is nog een andere reden, waarom ik de verdwijning van den middenstand geen zegen, doch een groot nadeel acht. Wanneer hij zijn plaats ruimt, moet zijn functie door een ander worden overgenomen, en wat krijgen we dan voor de winkeliers in de plaats? Wel, een heirleger van ambtenaren en employés. De taak van den tegenwoordigen middenstand gaat dan immers over op staatsbedrijven en gemeentelijke exploitaties; op coöperatieve verenigingen en naamloze vennootschappen, en hiervoor zijn noodig directeuren en onder-directeuren, boekhouders en kassiers, inspecteurs en controleurs, klerken en schrijvers, verkoopers en distributeurs, en al die menschen, (o gelukkig verdwenen distributietijd van regeeringbureaux!) kosten zooveel geld, dat het voordeel van dezen maatschappijvorm waarlijk niet groot zal zijn.

De prijzen zullen niet noemenswaard dalen.

Het leven wordt er niet veel goedkooper op.

Dan blijft er nog meer aan den man- en strijkslok hangen, en wanneer wij, bij lagere prijzen, misschien een deel van ons geld in den zak kunnen houden, moeten wij het toch aan hoogere belastingen weer uitgeven. En indien de coöperatie nu zoo voordeliger werkt, hoe komt het dan, dat de meeste coöperaties een kwijnend bestaan leiden, en met name in de volkshuizen vele klein-winkeliers een goed stuk brood verdienen?

In dit opzicht zij men voorzichtig met voorspiegelingen.

Al die voorspiegelingen vinden weinig steun in de realiteit.

De natuur is hier sterker dan de leer.

Over een tweede argument voor de bestendiging van den middenstand hoop ik de volgende week te schrijven.

DJK.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Acta Synodi.

I.

Wij onderbreken onze voorgenomen artikelenreeks, om melding te maken van de verschenen acta der Generale Synode van Leeuwarden. Het moderamen, doch in het bijzonder de beide scribes: ds. de Geus en dr. Keizer, en de drukker J. H. Kok hebben met bekwaam spoed gearbeid, zoodat het livig boekdeel van meer dan 300 bl., bevattende de handelingen der genoemde Synode, nu reeds op ons schrijfbureau ligt. Den verzorgers komt een woord van dank en hulde toe; vlogger kan het niet; wellicht is het zelfs nog ietwat te vlug gegaan, zoodat de correctie niet zoo nauwkeurig is als wenschelijk moet worden geacht; op bl. 196 b.v. staan niet minder dan zes drukfouten; maar wij willen dit klein gebrek gaarne over het hoofd zien.

Daar op den synodalen disch het zendingsgerechtig steeds een overwegende plaats inneemt, beslaan de verschillende zendingrapporten ook in de acta een zeer groote ruimte; wij hebben niet de moeite genomen de bladzijden te tellen, maar wij twijfelen niet, dat, naar verhouding, de zending het leeuwendeel heeft opgevraagd. Het moderamen dezer Synode heeft besloten, in tegenstelling met hetgeen te Rotterdam in 1917 was beslist, de handelingen weer in historische volgorde te laten drukken; zeer zeker krijgen wij nu bij het lezen een zuiver historisch beeld der eervoorde vergadering, maar deze methode belemmert zeer het overzicht van het geheel der verschillende zaken; de rapporten der zending staan nu hopeloos dooreen, en wel bewijst het uitstekend bewerkte register goede diensten, maar het ware voor den onderzoeker van den synodalen arbeid veel aangenamer en gemakkelijker geweest, indien de rapporten eenigszins oordeelkundig gerangschikt achter elkander waren gezet. Ook over dit bezwaar stappen wij heen, nu ons zooveel goeds wordt geboden, en wij getroosten ons dus gaarne de moeite de verschillende stukken bijeen te plaatsen.

Wij moeten onderscheiden tusschen het hoofd-rapport, dat de deputaten schriftelijk aan de Synode hebben aangeboden, en de vele rapporten, die door de daartoe op de Synode benoemde commissie in de vergadering zijn uitgebracht; het hoofd-rapport leverde voor ongeveer 12 rapporten stof. Ook werden ingeleverd rapporten over de kerkvisitatie op Midden-Java en Soemba, over de buitenkerken der classe 's-Gravenhage op Java en Sumatra, over de geestelijke bearbeiding der verstrooide Gereformeerden in Ned-Indië, enz., om van de zending onder de Joden nog niet eens te spreken. Wij mogen dus zonder vrees voor tegenspraak de verzekering geven, dat de Synode ook ten opzichte van de zending hard gewerkt heeft, en bij onderzoek blijkt ook, dat zij uitnemend werk heeft verricht, al hebben wij tegen verschillende van de genomen besluiten bezwaren.

Het aandachtig lezen der rapporten, vooral van het visiteeren der zendingen op Java en Soemba, vervult met grooten dank aan God, die den arbeid buitengewoon zegen; een vergelijking tusschen 1896, toen te Middelburg de zending in het kerkelijke spoor werd geleid, en dit synodejaar doet duidelijk zien, welken vooruitgang het werk gemaakt heeft op bijna alle terreinen, maar vooral toch op Soemba, in Solo en Magelang. Wanneer wij dezen uitwendigen bloei mogen aanmerken als een zegen onzes Gods, dan kunnen wij ervan verzekerd zijn, dat wij de rechte methode van arbeiden hebben, en wandelen in het juiste spoor.

Tevens verwonderen wij ons over den reuzenarbeid der deputaten, of eigenlijk van het moderamen; de twaalf deputaten kwamen toch in de drie afgelopen jaren slechts vijfmaal bijeen (wegens de hooge vergaderkosten; een zuinigheidsmaatregel dus, die door de Synode wel geapprecieerd zal zijn), zoodat het verrichten der werkzaamheden voor de broeders Dijkstra, Breukelaar en Hania overleef. Het algemeen oordeel zal ongetwijfeld zijn, dat zij zich van hun veelomvattende en hoogst verantwoordelijke taak op loffelijke wijze hebben gekweten. Deze zendingdeputaten vormen een aaneengesloten lichaam met groote macht en verrekenden invloed; al komen er gedurig nieuwe broeders bij, daar de ouden om verschillende redenen eruit treden, het moderamen zit nu al vele jaren en heeft zich zóo in de zaken ingewerkt, en schier onmisbaar gemaakt, dat hun voorstellen zonder eenig verzet allen zijn aangenomen op de Synode, ja zelfs zonder bespreking; men zal trouwens heel wat in zijn mars moeten hebben, om tegen deze heeren met genoegzame kennis van zaken en bezonken oordeel te kunnen optreden. Deze opmerking bevat natuurlijk geen verwijt; het ligt in den gang van zaken; zij hebben de gelegenheid als niemand anders, om met de zaken volkomen op de hoogte te komen; en al wordt nauwkeurig

rapport uitgebracht, het blijft toch voor ons een zien van de dingen van den buitenkant, en wij kunnen hen, die telkens den blik naar binnen mogen slaan, slechts benijden.

De arbeid der deputaten, gelijk bekend is, betreft alleen algemeene zaken; elke zending kerk heeft haar eigen terrein en werk, waar de generale deputaten buiten moeten blijven; doch de volgende lijst doet zien, hoeveel hooi zij dan toch nog op hun vork hebben; in hun rapport hadden zij de zaken onder deze hoofden saamgebracht: de kerk van Soerabaja; die van Batavia; die van Rotterdam; van Delft; van Amsterdam; van Heeg; van Middelburg; van Utrecht; de Soembazending; het zendingconsulaat; de zending onder de Chineezen; het Zendingblad en de Zendingkalender; de scholen; de zendingadviseur; de pandita; het bijwonen van conferenties; de finantiën. Men ziet, een respectabel getal onderwerpen! Niet alle onderwerpen vergden veel van de werkkraft der broeders; b.v. van Rotterdam en Middelburg staat opgeteekend: „Bemoenissen tusschen die kerken en de deputaten zijn er niet geweest.” Van de zending onder de Chineezen wordt gezegd, dat nog geen kerk zich aanbood, om dezen arbeid der hand te nemen; de aansluiting aan het Zendingconsulaat bleef bestendig; en zoo is er meer „klein goed.”

Bijzonder belangwekkend is hetgeen onder het hoofd „Scholen” wordt gerapporteerd; wij kunnen bij het lezen van dit stuk ons moeilijk aan den indruk ontworstelen, dat de deputaten bij het benoemen van een directeur voor de Holl. Inl. Kweek-school niet met het noodige beleid zijn te werk gegaan; de heer Dijkema, eerste leeraar aan de Keuchenius-school, achtte zich gepasserd, toen een ander dan hij tot dat directeurschap benoemd werd, en nam nu ontslag. Alle pogingen hebben de deputaten aangewend, om dezen uitstekenden onderwijzer voor de Keuchenius-school te behouden, maar het heeft niet gehaat; de heer Dijkema verdedigt zijn ontslagaanvraag door het betoog, dat één Holl. leerkracht voldoende is, terwijl de deputaten het niet benoemen van den heer Dijkema tot directeur der Kweek-school verdedigden met de bewering, dat zij hem als leeraar niet konden missen! En nu gaat hij toch heen! Ja, nu moeten de deputaten nog in overleg treden met de Algemeene Vergadering op Java, of men weer een tweede Europeesche leerkracht zal nemen of niet. Onwillekeurig vraagt men zich af, waarom de deputaten niet eerst eens met den heer Koelewijn en den heer Dijkema hebben overlegd; dan had wellicht het verliezen van den laatstgenoemde kunnen voorkomen worden.

De oplage van het Zendingblad is nu reeds 53250 ex. per maand, en het batig saldo per jaar meer dan f10.000! De Zendingkalender, die gedrukt wordt in een oplage van ongeveer 60.000 ex. brengt geen winst aan, ten minste geen duidelijk aanwijsbare geldelijke winst; de drukkosten zijn ongetwijfeld te hoog, en de prijs zal te laag zijn gesteld; toch hopen wij, dat de prijs niet verhoogd zal worden, daar dan wellicht velen den kalender niet meer zullen nemen, terwijl hij toch allerwege een welkome gast is en zijdelings de zending bevordert.

Soemba krijgt ook een school tot opleiding van Inlandsche helpers bij den dienst des Woords. Zonder eenige discussie stond de Synode de benoemde f40.000 toe. Wij verheugen ons over dit besluit, dat ongetwijfeld den zendingarbeid aldaar onder den zegen des Heeren grootelijks ten goede zal komen. Een groote moeilijkheid zal zijn om den benoemden directeur te vinden, die volgens deputaten theoretisch en praktisch bekwaam moet zijn, d.i. terdege wetenschappelijk onderlegd en tevens op de hoogte van de eischen, die zendingarbeid en volksleven bepaaldelijk op Soemba stellen.

Daar ons artikel reeds te lang wordt, bewaren wij verschillende andere punten voor een volgend maal.

A. J. P.

J. D. WIELENGA.

LITERATUUR EN KUNST.

Moderne letterkunde en Christelijke opvoeding.

X.

Opvoedkundige bezinning.

Na de voorafgaande artikelen is zeker de gevolgtrekking niet voorbarig, dat de verhouding van ons christenvolk tot de moderne letterkunde ons tot opvoedkundig nadenken verplicht.

Natuurlijk zullen er ook nu menschen zijn, die, met de gestaafe beweringen en waarschuwingen voor oogen, aan geen opzettelijke daad van waakzaamheid en besturing behoefte gevoelen.

Er zullen er zijn, die zooveel vertrouwen stellen in de christelijke degelijkheid en geestelijke onaan-tastbaarheid van ons volk, dat zij een aanraking met de moderne kunst niet gevaarlijk achten.

Heel ons leven is immers een wandelen door een met besmetting dreigende wereld. Van alle kanten loekt in deze, met verfinde genotmiddelen gewapende, wereld de verleiding. Een enkele zwerftocht door een bedendaagsche cultuurstad, met haar bonte bioskoop-reklames, verdachte uitstallingen, loerende vrouwen der half-wereld, zelfs het vluchtig kijkje op een tentoonstelling of in een museum

(2) Aengeneent, Sociologie, p. 273.

van n
zoekin
van d
Indi
de gew
bescha
reid”
Maar
ons te

Zeke
hebt g
werkz
vrees
dat u
wapen
den
de bij
Alle
Eers
Ge
kunst
lijke w
stuk d
Toen
aanval
als wa
Nu
in uw
Zek
plukt,
En
kunst,
schuw
Men
dat er
Daar
geslikt
Of
van o
hij in
Daar
lijm j
meren
Ja,
naam
alleen
catech
verme
v o l k
den, c
En
ontre
beteek
Gij
niet v
zeker
boek
die m
Een
En
waagd
uw kr
Gij
den, c
boek
Boe
en op
Laa
in zijn
als hij
gezong
De
mensch
bewa
visie
mijn
degen
Car
wonde
verzo
tijd, d
leden,
male
ten e
steder
toeger
zij? I
op en
vallen
Grieks
ren de
worde
gedac
ligt a
van c
mense
Doc
de ma
leesge
meld
helpen
jes da
Wa
Let
Hebre
man
1) M
enkele